

JUUPAJOEN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUS- SUUNNITELMA 2023-2025

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Juupajoen kunnan varhaiskasvatuksen arvot	4
3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa	5
3.1 Sukupuolisensitiivisyys	5
3.2 Kieli ja vuorovaikutus	5
3.3 Leikit ja oppimisympäristö	6
3.4 Keho- ja tunnekasvatus	6
3.5. Tilat ja materiaalit	8
4 Osallisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa	10
4.1 Lapset	10
4.2 Huoltajat	10
4.3 Yhteistyötahot	11
5 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma	12
5.1. Juupajoen päiväkoti	12
5.2 Avoin päiväkoti Kettula	13
6 Lähteet	14

1 Johdanto

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslakeihin tuli 1.6.2023 alkaen muutoksia, jotka vaikuttavat varhaiskasvatustoiminnan järjestäjiin. Muutokset velvoittavat varhaiskasvatustoiminnan järjestäjiä laatimaan varhaiskasvatustoiminnalle, avoimelle varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Juupajoella tämä tarkoittaa sitä, että laadimme päiväkodissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman, joka sisältää myös avoimen varhaiskasvatustoiminnan. Esiopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa, koska esiopetuksessa toimitaan tiiviissä yhteistyössä 1.-2. luokkalaisten kanssa.

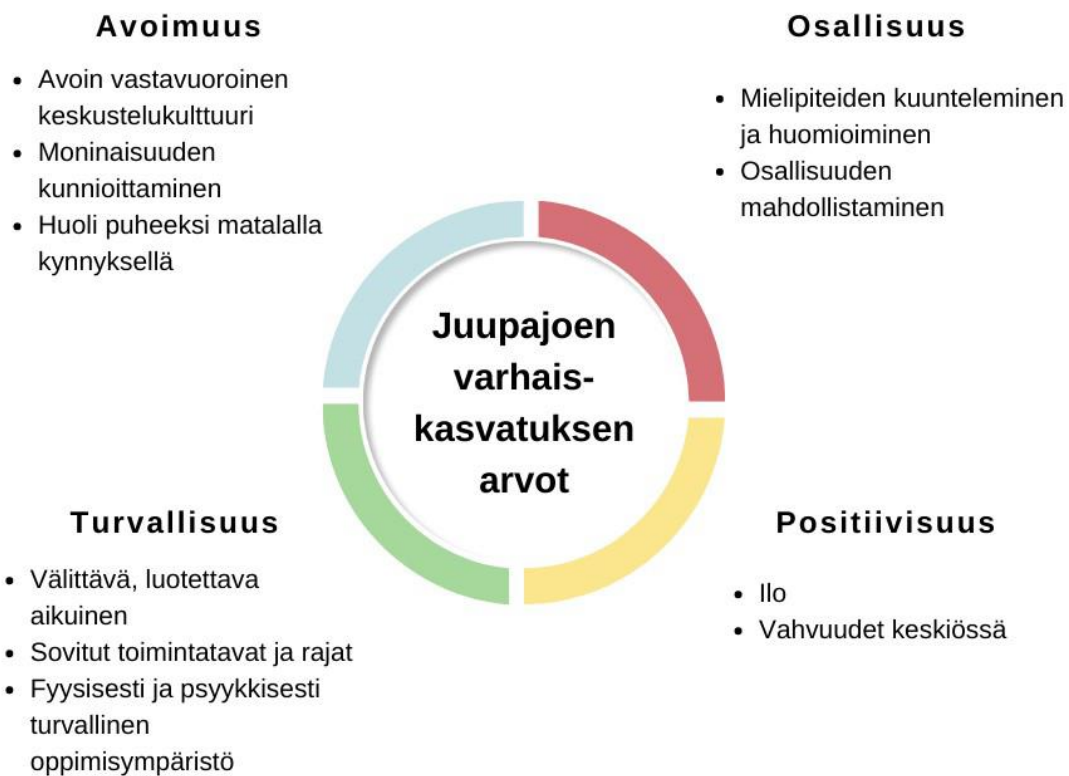
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman hyväksyy Juupajoen kunnanhallitus. Suunnitelma päivitetään kahden vuoden välein.

Suunnitelman tavoitteena on varmistaa, että tasa-arvot ja yhdenvertaisuustyötä tehdään järjestelmällisesti. Tavoitteena on myös edistää sukupuolten tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tavoitteena on ehkäistä syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on jatkuva prosessi, jota parhaimmillaan koko työyhteisö kehittää yhdessä eteenpäin. Prosessiin kuuluu erilaisten menetelmien testausta, itsenäistä sekä yhteistä reflektointia ja oivalluksista iloitsemista.

2 Juupajoen kunnan varhaiskasvatuksen arvot

Juupajoen kunnan varhaiskasvatuksen arvot on päivitetty Juupajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelman (2022) päivityksen yhteydessä. Arvot ovat varhaiskasvatustyön perustana ja näin ollen vahvasti myös yhteydessä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan.

Kuva 1. Juupajoen kunnan varhaiskasvatuksen arvot

3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa

3.1 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tavoitteena on, että jokaisella lapsella on samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet sukupuolesta tai sukupuolen ilmaisusta riippumatta. Lapsille tarjotaan oppimisympäristö, jossa he voivat kehittää omia taitojaan ja kiinnostuksen kohteitaan ilman sukupuoleen liittyviä rajoituksia tai odotuksia.

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen keskiössä on aikuisten roolit ja heidän toimintatavat. Tavoitteena on tunnistaa sukupuoleen liittyvät stereotypit ja pyrkiä haastamaan niitä. Sukupuolisensitiivinen kasvatusta haastaa aikuiset tunnistamaan omat asenteensa ja arvonsa ja ne tiedostamattomatkin ajatukset ja odotukset, joita eri sukupuoliin kohdistetaan. Sukupuolisensitiivisyys vaatii tarkkaa omien ajatusten, toiminnan ja tunteiden tarkastelua ja arviointia.

Oleennaista sukupuolisensitiivisyydelle on myös huomioida sukupuolen moninaisuus. Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa sitä, että sukupuoli ei rajoitu kaksinapaiseen jaotteluun, tyttöihin ja poikiin. Moninaisuutta ilmenee niin identiteettien, itseilmaisun kuin kehollisuudenkin tasolla.

3.2 Kieli ja vuorovaikutus

Sillä, millaista kieltä varhaiskasvatuksessa käytetään, on suuri merkitys. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Kielen avulla lapsi hahmottaa käsitystä itsestään ja muista, joten varhaiskasvatuksen ammattilaisen on hyvä olla tarkkana sen suhteen, mitä sanoja käyttää puhuessaan itsestään, lapsista, ympäristöstä ja ilmiöistä. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Vuorovaikutustapoja on monenlaisia, eikä kaikkien tarvitse esimerkiksi osallistua vuorovaikutukseen samalla tavalla. Lasten kannustaminen kehujen ja myönteisen palautteen kautta sekä erilaisten toimivien vuorovaikutustapojen löytäminen tuo lapselle pystyvyyden tunteita ja rohkaisee ilmaisemaan itseään.

Tasa-arvotyön yksi keskeisimmistä periaatteista on, ettei lapsia tai aikuisia puhutella sukupuolen perusteella, vaan heidän omilla nimillään. Tyttö- ja poika -sanat eivät kuitenkaan ole kielletty. Tarkoitus on kiinnittää huomiota siihen, milloin sukupuolittuneita ilmaisuja käytetään turhaan.

3.3 Leikit ja oppimisympäristö

Leikki on lapsen ominaisin tapa toimia. Leikki on oppimista ja ympäristön tutkimista, joka tapahtuu usein toisen lapsen tai lasten kanssa. Mielikuvitus ohjaa leikkiä, mutta siinä usein myös jäljitellään tai muutetaan aktiivisesti arjessa koettua. Leikit heijastavat yhteiskunnan ja vanhempien toimintaa ja ovat sidoksissa kulttuuriin. Leikille on ominaista toiminta, ei lopputulos. Leikkien ja oppimisympäristöjen näkökulmasta tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kasvatuksen tarkoituksena on, että lapset tutustuvat mahdollisimman laajasti erilaisiin leikkeihin, tekemisiin ja tapoihin ilmaista itseään.

Lapset tarttuvat mielellään toimintaan, joka on heille jo ennestään tuttua ja josta he tietävät saavansa hyväksyntää niin muilta lapsilta kuin aikuisiltakin. Aikuisen tuki voi olla erityisen tärkeää, jotta lapsi uskaltaa tarttua uusiin, ennalta tuntemattomiin leluihin ja leikkeihin. Aikuisella onkin tärkeä rooli tukea lasta kokeilemaan leikkejä laajalla skaalalla. Tarkkaavaisella ja luovalla suhtautumisella leikkiin ja leikkivälineisiin aikuisen on mahdollista rikastaa leikkejä tuomalla mukaan elementtejä, jotka haastavat normeja.

Draamaleikit ja -harjoitukset ovat hyvä esimerkki siitä millä voidaan tarjota lapsille mahdollisuus monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Yhteinen tarina ja leikki sitoo ja motivoi lapsia toimintaan, ja lapset voivat toiminnallaan vaikuttaa draamaleikin sisältöön. Draaman avulla voidaan myös rikkoa lasten maailmasta löytyviä normeja. Lapsia voidaan kannustaa kokeilemaan erilaisia rooleja monipuolisesti ja samalla harjoitella sitä, ettei sukupuoli tai muut tekijät vaikuta siihen, mitä lapsi saa tai halua leikkiä tai tehdä.

3.4 Keho- ja tunnekasvatus

Ikätasoinen tieto omasta kehosta, tunteista, oikeuksista ja kaveritaidoista on jo varhaiskasvatusikäisen lapsen oikeus. Tunne-, kaveri- ja turvataitojen tarkoitus on tukea ja suojata lapsen kehitystä. Myönteinen asenne omaan kehoon, oikea tieto ja konkreettiset turvataidot antavat lapselle varmuutta tunnistaa ja käsitellä tunteitaan, hyväksyä oman ja muiden

kehojen moninaisuuden, tuoda esiin omia ajatuksiaan ja tarpeitaan sekä kunnioittaa omia ja muiden rajoja.

Lapsia on tärkeää opettaa kuuntelemaan ja tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä. Kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta kaikki teot eivät ole. Tavoitteena on, että lapsi oppii tunnistamaan, sanoittamaan ja hyväksymään erilaiset tunteet. Jos lapsi ei opi tunnistamaan tunteitaan, hänen on myös vaikea ymmärtää omia tunteitaan, reaktioitaan ja sitä, mistä ne johtuvat. Tunnetaidot ovat myös vahvasti kytköksissä kaveritaitoihin. Kaveritaitojen sekä tunne- ja turvataitojen harjoittelu tukee lasten ystävyys-suhteiden kehittymistä ja toisten huomioimista.

Lapset oppivat käytösmaalle aikuisilta. Siksi on hyvä pohtia, millä tavoin varhaiskasvatuksen henkilöstö itse ilmaisee omia tunteitaan ja reagoi lasten tunneilmaisuun. Tunteiden nimeäminen ja niiden näyttäminen opettaa lapselle, että tunteiden ilmaiseminen on hyväksyttävää. On myös luonnollista, että joskus aikuinenkin ärsyyntyy. Tämäkin on hyvä sanallistaa lapsille ja tarvittaessa kertoa, että menee hetkeksi rauhoittumaan ja palaa pian takaisin. Jos lapsille taas tulee sanoneeksi jotain liian tiukasti, voi jälkikäteen pyytää anteeksi ja kertoa, miksi hermostui. Se, miten lapset kohdataan, vaikuttaa siihen, millaiseen tunneilmaisuun he oppivat.

Kun lapsen tunteet kuohuvat, on tärkeää, että aikuinen pyrkii olemaan rauhallinen. Osa lapsista tulee syliin harmituksen kohdatessaan, toiset taas eivät halua minkäänlaista kosketusta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeä oppia erilaisia tapoja, joilla tuetaan kuttakin lasta. Samalla voidaan sanoittaa lapsen tunteita ja kokemuksia. Kun tunnekuuhu on ohi, voi yhdessä lapsen kanssa nimetä tunteita ja pohtia, mistä ne johtuivat. Lapselle on myös hyvä sanoittaa, että tunteiden ilmaiseminen on hyvä juttu. Tunteiden jakamiseen ja läheisyyteen kannustaminen sekä yksin pärjäämisen kyseenalaistaminen voi tuoda lapselle emotionaalisesti haastavassa tilanteessa enemmän turvaa ja tunnetaitoja kuin pelkkä aikuisen lohdutus.

Myös kehonosista ja kehon toiminnoista avoimesti lapsen kanssa puhuminen opettaa, ettei niissä ole mitään hävettävää. Joskus aikuiset saattavat keksiä sukuelimille kiertoilmauksia tai pyytää lapsia lopettamaan "vessasanojen" käyttämisen. Päinvastoin lasten kanssa on tärkeää opetella nimeämään kaikki kehonosat, niiden tehtävät ja miten eri kehon osista voi pitää huolta. On tärkeää, että lapsi oppii oman kehonsa olevan hyvä sellaisenaan. Lapsen

tai kenenkään muunkaan kehoja ei kannata arvostella. Kaikkien kehot ovat erilaisia ja jokainen kehittyi omaan tahtiinsa, kaikki ovat yhtä arvokkaita.

Kehonosista ja kehoista puhumisessa tulee huomioida sukupuolen moninaisuus. Lasten kanssa on tärkeää käydä keskustelua sukupuolen moninaisuudesta konkreettisin esimerkein, esimerkiksi kertoen, että tyttöjen ja poikien lisäksi on olemassa transtyttöjä ja transpoikia, muunsukupuolisia sekä intersukupuolisia lapsia. Lapsille on hyvä sanallistaa, että kaikilla tytöillä ei välttämättä ole pimppiä ja kaikilla pojilla pippeliä.

Lasten kanssa harjoitellaan myös turvataitoja, joita ovat esimerkiksi omien rajojen tunnistaminen, muiden rajojen kunnioittaminen sekä kehonosien nimeäminen. Suostumuksen opettaminen on tärkeää jo pienille lapsille. Soveliasta kosketusta, toisten rajojen kunnioittamista ja luvan kysymistä voi yhdessä harjoitella leikeissä, mutta myös oikeissa tilanteissa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lapsia opetetaan kysymään lupa ennen halausta tai muuta kosketusta ja myös kunnioittamaan toisen vastausta.

Samalla kun lapsille opetetaan tärkeitä turvataitoja, myös aikuisen on tärkeää kunnioittaa lapsen rajoja. Lasta ei tule esimerkiksi maanitella halaamaan tai syliin istumaan, jos lapsi ei itse halua. Wc-käyntien yhteydessä opetellaan yhdessä lasten kanssa antamaan toisille lapsille tilaa ja yksityisyyttä käydä rauhassa vessassa. Lapselle on tarvittaessa hyvä myös tarjota yksityinen tila vaatteiden vaihtoa varten.

Varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa on tärkeä opetella kaveritaitoja ja muiden rajojen kunnioittamista. Lapsen kanssa voi puhua siitä, millainen on hyvä ystävä tai ystävyys, ja pohtia yhdessä, miten itse voi toimia hyvän ystävänsä tavoin. Kaveritaitoja harjoitellaan vahvuuksien kautta. On tärkeää, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia ryhmässä toimimisesta.

3.5. Tilat ja materiaalit

Varhaiskasvatuksen materiaaleja kuten kirjoja, leluja, pelejä, lauluja, loruja sekä kuvatukea ja kuvitusta kannattaa tarkastella normitietoisesti. Esimerkiksi taiteillessa ja askarrellessa on hyvä varmistaa, että esimerkiksi lapsen sukupuoli tai ihonväri ei vaikuta siihen, millaisia materiaaleja tai aihevaihtoehtoja hänelle tarjotaan. Sadut, laulut ja lorut tarjoavat lapselle työkaluja itsensä, muiden ja maailman hahmottamiseen. Kirjallisuuden ja laulujen henkilö-hahmot välittävät lapsille tietoa siitä, mikä heille on mahdollista, mikä toivottavaa ja mitä taas ei esitetä edes vaihtoehtona.

Erityisesti sellaisissa ryhmissä, joissa lapset ovat selvästi eri ikäisiä ja kehitysvaiheiltaan eri kohdissa, on hyvä tarkastella ryhmän materiaaleja ikätasoisuuden näkökulmasta. Löytyykö peleistä, välineistä, leluista ja kirjoista ikätasoisia, monipuolista tekemistä ja luettavaa kaikille ryhmän lapsille? Sopivatko käytössä olevat kalusteet kaiken kokoisille lapsille?

Ekososiaalisen kasvatustarkastelusta kannattaa kiinnittää huomiota myös siihen, onko materiaalien käyttö kestäväällä tavalla. Nykyistä ylikulutukseen perustuvaa elämäntapaa ei luonnon kantokyvyn takia ole enää mahdollista jatkaa. Lapsille on hyvä pienestä pitäen opettaa elämäntapaa, joka on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä.

Ulkona koetut elämykset rakentavat lapsen henkilökohtaista luontosuhdetta ja parhaimmillaan herättelevät halun toimia ympäristön parhaaksi. Ulkoileminen päiväkodin pihalla ja metsissä tarjoaa lapsille merkittäviä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ei tarvitse ulkona erikseen rakentaa oppimisympäristöä, vaan keskeistä on huomata ympäristön tarjoamat mahdollisuudet.

4 Osallisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa

4.1 Lapset

Osallisuuden lähtökohtana on lapsen yksilöllinen kohtaaminen. Lasten osallisuuden toteutumista voivat estää normit, jotka kytkeytyvät esimerkiksi sukupuoleen, luonteenpiirteisiin, ikään, etnisyyteen, toimintakykyyn, kielitaitoon tai puheen kehitykseen. Yksilöllinen kohtaaminen voi olla esimerkiksi lapsen syliin ottaminen, lapselle loruttelu ja laulaminen, lapsen tasolle laskeutuminen, hellä kosketus olkapäälle tai yhdessä vitsailu.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta on oleellista oppia tunnistamaan sukupuolen ja muiden lasten piirteiden mahdollinen vaikutus osallisuuteen, jotta voidaan taata kaikille samat mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli on ohjata, tukea ja mahdollistaa monipuolisia vaihtoehtoja, jotta kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus niiden koekäymiseen ja uuden oppimiseen.

4.2 Huoltajat

Kasvatusyhteistyö lasten huoltajien kanssa varhaiskasvatuksessa on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Erilaisten perhemuotojen huomioiminen ja avoimen, toimivan vuorovaikutuksen kehittäminen luovat vakaata pohjaa perheiden ja varhaiskasvatuksen välille. On ensiarvoisen tärkeää rakentaa luottamukseen perustuvaa ilmapiiriä, sillä se mahdollistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien välisen toimivan yhteistyön haastavissakin tilanteissa.

Keskustelut huoltajien kanssa lasten varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen yhteydessä ovat oivallisia tilanteita keskustella huoltajien kanssa siitä, miten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään varhaiskasvatuksessa. Samalla voidaan yhdessä pohtia tapoja, joilla huoltajat pääsevät mukaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön.

Osallisuuden toteutuminen vaatii avointa ja luottamuksellista vuoropuhelua ja yhteistyötä perheiden ja henkilökunnan välillä. Vuoropuhelun tulisi nimensä mukaisesti olla vastavuoroista, dialogiin perustuvaa keskustelua, jossa henkilökunta aidosti kohtaa ja kuuntelee

vanhempia. Perheet ja huoltajat ovat hyvin erityyppisissä elämäntilanteissa ja ovat muutenkin erilaisia keskenään.

Huoltajille tulee mahdollistaa keinoja antaa palautetta ja kehittämisehdotuksia varhaiskasvatuksen toiminnasta. Palautteenantotapoja on hyvä olla useita erilaisia, sillä huoltajat ovat moninainen joukko, joten on hankalaa järjestää vain yhtä toimivaa tapaa.

4.3 Yhteistyötahot

Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen vuoksi on tärkeää tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötahoja ovat muun muassa erilaiset terapeutit, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja terveydenhoitaja.

Avoin varhaiskasvatus toiminta on hyvä esimerkki siitä missä eri toimijat tekevät yhteistyötä. Avoin varhaiskasvatustoiminta on ilmainen palvelu juupajokelaisille lapsiperheille. Käyntikerrat eivät vaikuta mahdollisiin lapsiperheen saamiin tukiin. Se toteutetaan yhteistyössä seurakunnan ja varhaisen perhetyön kanssa. Toiminta on osa kunnan varhaiskasvatustoimintaa ja näin ollen tunnustuksetonta.

5 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma

5.1. Juupajoen päiväkoti

Milloin ja miten selvitystä on tehty?			
Asiakastyytyväisyyskysely huoltajille (kevät 2023) Henkilöstö on tehnyt havainnointia leikki- ja oppimisympäristöstä (kesäkuu 2023) Henkilöstö vastannut tasa-arvoisen kasvattajan muistilistan kysymyksiin (kesäkuu 2023)			
Mitä asioita selvityksessä nousi esiin?			
Lapsen osallisuuden lisäämiselle on tarve leikki- ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Lasten tuonti ja hakutilanteet ovat ajoittain rauhattomia. Lapsille annetaan positiivista palautetta. Työkaverille annettava positiivinen palaute on vähäistä.			
Kehitettävä teema	Tavoite	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu, vastuhenkilö, milloin arvioidaan
1. Osallisuus	Lapsen osallisuuden lisääminen leikki- ja oppimisympäristöjen kehittämisessä	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskävely lasten kanssa Kuvien käyttäminen ja äänestäminen	Toteutus lukuvuosi 2023-2024 ja syksy 2024, ryhmät, päiväkodin johtaja Arviointi lukuvuosi 2024-2025, ryhmät & päiväkodin johtaja
	Arvioinnin tulokset:		
2. Ilmapiiri	Tuonti ja hakutilanteet kiireettömiä ja rauhallisia	Sijaisten perehdytys Henkilöstön työvuorot Ideapussit	Toteutus syksy 2023 ja kevät 2024, ryhmät, päiväkodin johtaja Arviointi loppukevät 2024, ryhmät & päiväkodin johtaja
	Arvioinnin tulokset:		
3. Palaute	Positiivista palautetta annetaan säännöllisesti työkaverille	Erilaiset palautteen antamiskäytännöt tiimeihin ja yhteisiin talon palavereihin	Toteutus lukuvuosi 2023-2024 ja syksy 2024, ryhmät, päiväkodin johtaja Arviointi lukuvuosi 2024-2025, ryhmät & päiväkodin johtaja
	Arvioinnin tulokset:		

5.2 Avoin päiväkotiki Kettula

Milloin ja miten selvitystä on tehty? Oppimis- ja toimintaympäristön havainnointi (kesä, alkusyksy 2023) Avoimen päiväkotiki Kettulan vastuuvetäjän itsereflektio ja toiminnan arviointi (alkusyksy 2023)			
Mitä asioita selvityksessä nousi esiin? Leikkivälineet eivät riittävästi ilmennä monimuotoisuutta Huoltajien ja lasten osallisuus on toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa vähäistä			
Kehitettävä teema	Tavoite	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu, vastuuhenkilö, milloin arvioidaan
1. Oppimis- ja toimintaympäristön monimuotoisuus	Lelujen, kirjojen monimuotoisuus Lelujen soveltuvuus ikävuodet 0-6 vuotta	Lelujen, kirjojen hankinta	Lukuvuosi 2023-2024, päiväkotiki johtaja
	Arvioinnin tulokset:		
2. Osallisuus	Huoltajien ja lasten osallisuutta lisätty toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa	Vuosisuunnitelman väljyys Vuositainen palautekysely Välitön palaute kertojen jälkeen Osallistava suunnittelu	Lukuvuosi 2023-2024, päiväkotiki johtaja
	Arvioinnin tulokset:		

6 Lähteet

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus – nettisivut. <https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

5.9.2023

Juupajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2022